

APVIENOTĀS NĀCIJAS

CCPR/c/100/D/1621/2007

Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām Izplatīšana:
Ierobežota*

Oriģināls: Angļu valodā

CILVĒKTIESĪBU KOMITEJA

Simtā sesija

2010.gada 11.-29.oktobris

VIEDOKLIS

Sūdzība Nr. 1621/2007

Iesniedzis: Leonid Raihman (pazīstams arī kā Leonīds Raihmans)

(pārstāv Aleksejs Dimitrovs)

Cietušais: autors

Dalībvalsts: Latvija

Sūdzības iesniegšanas datums: 2007.gada 1.jūnijs (sākotnējais iesniegums)

Iepriekšējie lēmumi: Speciālā ziņotāja lēmums saskaņā ar noteikumu 97.punktu, kas nosūtīts Dalībvalstij 2007.gada 27.novembrī (nav izdots dokumenta formā)

Viedokļa pieņemšanas datums: 2010.gada 28.oktobris

Sūdzības būtība: autora vārda rakstība identifikācijas dokumentos saskaņā ar latviešu valodas pareizrakstības likumiem

Procesuālie apsvērumi: nacionālo tiesību aizsardzības līdzekļu neizsmelšana

Apsvērumi pēc būtības: patvaļīga un pretlikumīga iejaukšanās privātajā dzīvē; diskriminācijas aizliegums; minoritāšu tiesību aizsardzība

Pakta panti: 17.pants atsevišķi, kā arī saistībā ar 2.panta 1.punktu, 26. un 27.pantu

Papildprotokola panti: 1., 2. un 5.panta 2.punkta b).apakšpunkts

2010.gada 28.oktobrī Cilvēktiesību komiteja, pamatojoties uz Papildprotokola 5.panta 4.punktu, pieņēma viedokli attiecībā uz sūdzību Nr. 1621/2007. Viedokļa teksts ir pievienots šim dokumentam.

[PIELIKUMS]

* Ikvienai personai, kuras rīcībā ir šis dokuments, ir jārespektē un jāievēro tā konfidencialais raksturs.

Pielikums

CILVĒKTIESĪBU KOMITEJAS VIEDOKLIS, KAS PIENĒMTS PAMATOJOTIES UZ STARPTAUTISKĀ PAKTA PAR PILSŅONISKAJĀM UN POLITISKAJĀM TIESĪBĀM PAPILDPROTOKOLA 5.PANTA 4.PUNKTU (simtā sesija)

attiecībā uz

Sūdzību Nr. 1621/2007**

Iesniedzis: Leonid Raihman (pazīstams arī kā Leonīds Raihmans)
(pārstāv Aleksejs Dimitrovs)
Cietušais: autors
Dalībvalsts: Latvija
Sūdzības iesniegšanas datums: 2007.gada 1.jūnijs (sākotnējais iesniegums)

Cilvēktiesību komiteja, kas izveidota saskaņā ar Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 28.pantu,

Sanāksmē, kas notika 2010.gada 28.oktobrī,

Pabeidzot sūdzības Nr. 1621/2007, ko Cilvēktiesību komitejai bija iesniedzis Leonid Raihman (pazīstams arī kā Leonīds Raihmans) saskaņā ar Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām Papildprotokolu,

Nemot vērā visu sūdzības autora un Dalībvalsts rakstiski iesniegto informāciju,

Pieņem sekojošo:

Viedokli pamatojoties uz Papildprotokola 5.panta 4.punktu

1.1. 2007.gada 1.jūnijā iesniegtās sūdzības autors ir Leonid Raihman (pazīstams arī kā Leonīds Raihmans), ebreju un krievvalodīgajai minoritātei piederošs Latvijas pilsonis. Autors ir dzimis 1959.gadā, Padomju Savienības amatpersonām viņa vārdu un uzvārdu reģistrējot kā „Leonid Raihman”, kas šādi tika lietoti līdz 1998.gada janvārim, kad Latvijas amatpersonas grozīja viņa vārdu un uzvārdu uz „Leonīds Raihmans”, kas nebija ne krievu, ne ebreju izcelsmes forma, lai gan autors šādai maiņai nebija piekritis. Viņš apgalvo, ka ir cietis Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 17.panta atsevišķi, kā arī saistībā ar 2.panta 1.punktu, 26. un 27.pantu pārkāpuma rezultātā. Autoru pārstāv Aleksejs Dimitrovs.

** Šīs sūdzības izskatīšanā piedalījās sekojošie Komitejas locekļi: Abdelfattah Amor kungs, Prafullachandra Natwarlal Bhagwati kungs, Lazhari Bouzid kungs, Christine Chanet kundze, Mahjoub El Haiba kungs, Ahmad Amin Fathalla kungs, Yuji Iwasawa kungs, Helen Keller kundze, Rajsoomer Lallah kungs, Zonke Zanele Majodina kundze, Michael O’Flaherty kungs, Rafael Rivas Posada kungs, sers Nigel Rodley, Fabian Omar Salvioli kungs un Krister Thelin kungs. Šim Komitejas viedoklim ir pievienots Komitejas locekļa Krister Thelin individuālais viedoklis.

Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām Latvijā stājās spēkā 1992.gada 14.jūlijā, un Papildprotokols – 1994.gada 22.septembrī.

1.2. 2008.gada 30.janvārī Speciālais ziņotājs par jaunajām sūdzībām un pagaidu pasākumiem nolēma, ka sūdzības pieņemamība ir vērtējama vienlaikus ar tās būtību.

Fakti, kā tos iesniedzis autors

2.1. Iesniegtās sūdzības autors ir ebreju un krievvalodīgajai minoritātei piederošs Latvijas pilsonis. Autors ir dzimis 1959.gadā, Padomju Savienības amatpersonām viņa vārdu un uzvārdu reģistrējot kā „Leonid Raihman”, kas šādi tika lietoti, tai skaitā PSSR izdotajā pasē, līdz 1998.gada janvārim. Tajā laikā autors saņēma „Latvijas nepilsoņa” pasi, kurā viņa vārds un uzvārds tika grozīts uz „Leonīds Raihman”, kas nebija ne krievu, ne ebreju izcelsmes forma, lai gan autors šādai maiņai nebija piekritis. 2001.gada janvārī, iegūstot Latvijas pilsonību naturalizācijas kārtībā, autoram tika izsniegta Latvijas pilsoņa pase, kurā viņa vārds un uzvārds tika atveidots kā „Leonīds Raihman”. Autors apgalvo, ka Raihman ir ebreju izcelsmes uzvārds, kuru lietojuši gan viņa tēvs, gan vectēvs, gan vecvectēvs. Arī autora 1989.gadā dzimušajam dēlam uzvārds bija Raihman.

2.2. Autors neveiksmīgi mēģināja panākt viņa vārda un uzvārda atveidi personu apliecinošos dokumentos atbilstoši to krievu un ebreju izcelsmei, proti, kā „Leonid Raihman”, nevis to latviskotajā formā. 2004.gada 10.februārī autors vērsās Valsts valodas centrā¹ ar lūgumu sniegt atzinumu, ka, pretēji latviešu valodas gramatikas likumiem attiecībā uz vīriešu dzimtes vārdu rakstību, viņa uzvārds (Raihman) tiek rakstīts bez lokāmās galotnes „s” pievienošanas. Viņš arī lūdza atzīt, ka viņa vārdā (Leonid) garā patskaņa „ī” vietā tiek lietots īsais patskanis „i”. Autors apgalvoja, ka atbildētājas valsts amatpersonu veiktā viņa personvārda piespiedu latviskošana ir pretrunā Latvijas Republikas Satversmes 91.pantam (diskriminācijas aizliegums) un 14.pantam (tiesības saglabāt etnisko un kultūras identitāti); Pakta 17., 26. un 27.pantam, kā arī Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8. un 14.pantam. 2004.gada 20.februārī autora iesniegums tika noraidīts. Valsts valodas centra ieskatā tā atzinums nebija uzskatāms par administratīvo aktu, kas varētu radīt pases izdevējai iestādei jebkādas pienākumus.

2.3. 2004.gada 18.martā autors pārsūdzēja Valsts valodas centra sniegto atzinumu Administratīvajā rajona tiesā, kas to 2004.gada 11.maijā noraidīja. 2004.gada 16.jūlijā Administratīvā apgabaltiesa šo lēmumu atstāja spēkā. 2004.gada 3.augustā Augstākā tiesa nosūtīja lietu atpakaļ Administratīvajai rajona tiesai, atzīstot, ka Valsts valodas centra sniegtais atzinums bija administratīvs akts, kuš bija pakļauts izvērtēšanai pēc būtības. 2004.gada 5.novembrī Administratīvā rajona tiesa noraidīja autora pieteikumu, secinot, ka Valsts valodas centra atzinums tika izdots pamatojoties uz 1999.gada Valsts valodas likumu un Ministri kabineta 2004.gada 22.augusta noteikumiem Nr.295 „Noteikumi par vārdu un uzvārdu rakstību un identifikāciju”. Tiesa atzina, ka Valsts valodas centram nebija tiesības lemt par personvārdu rakstību, tā kā personvārdi tika rakstīti latviešu valodā saskaņā ar spēkā esošajām tiesību nomām. Administratīvā tiesa atsauca arī uz Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedumu² ar kuru tika atzīta 1999.gada Valsts valodas likuma 19.panta³ atbilstība

¹ 1999.gada Valsts valodas likuma prasību ievērošanu uzrauga Valsts valodas centrs, kurš darbojas Tieslietu ministrijas pārraudzībā.

² 2001.gada 21.decembra spriedums lietā Nr.2001-04-0103.

Satversmei. Šajā spriedumā Satversmes tiesa bija atzinusi, ka privātās dzīves ierobežojums, proti, prasība visus personvārdus personu apliecinošajos dokumentos atveidot saskaņā ar latviešu valodas normām, bija nepieciešams leģitīmā mērķa sasniegšanai – „citu Latvijas iedzīvotāju tiesību brīvi lietot latviešu valodu visā Latvijas teritorijā un demokrātiskās valsts iekārtas aizsardzībai, kā arī latviešu valodas statusa aizsardzībai”.

2.4. 2005.gada 21.novembrī Administratīvā apgabaltiesa atstāja spēkā augstāk minēto spriedumu, atsaucoties uz Satversmes tiesas 2001.gada 21.decembra spriedumu. Tiesa arī atzīmēja, ka, pamatojoties uz Valsts valodas likuma 19.panta otro daļu, pēc personas vēlēšanās personu apliecinošos dokumentos var tikt norādīts šīs personas citas valodas personvārda oriģinālā forma⁴. Tiesa īpaši uzsvēra, ka personvārds vispirmām kārtām liecina par personas piederību noteiktai ģimenei vai dzimtai. Tikai atsevišķos gadījumos personvārds var liecināt par piederību noteiktai etniskajai grupai. Tiesa uzskatīja, ka ar Valsts valodas likumu noteiktais ierobežojums ir daudz lielākā mērā uzskatāms par privātās dzīves neaizskaramības ierobežojumu, nekā tiesību uz etnisko identitāti ierobežojumu. Tiesa tālāk atzīmēja, ka ierobežojuma mērķis bija nevis personvārdu „latviskošana”, bet gan tā pielāgošana latviešu valodas gramatiskajām īpatnībām.

2.5. 2006.gada 16.maijā Augstākā tiesa (Administratīvo lietu departaments) atstāja spēkā Administratīvās apgabaltiesas spriedumu daļā par galotnes „s” pievienošanu autora uzvārdam, pamatojoties uz tiem pašiem apsvērumiem. Daļā par autora vārda rakstību ar garo patskani „ī”, nevis īso patskani „i”, Administratīvās apgabaltiesas spriedums tika atcelts un nosūtīts jaunai izskatīšanai tai pašai tiesai. Līdz ar to autors apgalvo, ka viņš ir izsmēlis nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļus attiecībā uz viņa uzvārda rakstību, pievienojot galotni „s”. Augstākā tiesa apliecināja, ka ar likumu noteiktais ierobežojums bija samērīgs leģitīmā mērķa sasniegšanai un tas nav diskriminējošs, ņemot vērā, ka latviešu valodā galotnes tiek pievienotas visiem personvārdiem vienādi, neatkarīgi no to izcelsmes.

Sūdzība

3.1. Autors sūdzas, ka ar likumu noteiktā prasība par viņa personvārda rakstību personu apliecinošajos dokumentos atbilstoši latviešu valodas normām ir uzskatāma par viņa Pakta 17.pantā atsevišķi, kā arī saistībā ar Pakta 2.panta 2.punktu, 26.pantu un 27.pantu pārkāpumu. Attiecībā uz Pakta 17.pantu autors apgalvoja, ka tiesības saglabāt savu vārdu un uzvārdu, tai skaitā, to grafisko rakstveida atveidi, ir būtisks viņa identitātes elements. Viņš apgalvo, ka tiesības uz sava personvārda rakstību to oriģinālajā formā ir neatņemama viņa tiesību netikt pakļautam patvaļīgai vai nelikumīgai iejaukšanās privātajā dzīvē sastāvdaļa⁵. Autors uzskata, ka šajā lietā viņa

³ Valsts valodas likuma 19.pants nosaka:

(1) Personvārdus atveido saskaņā ar latviešu valodas tradīcijām un raksta atbilstoši spēkā esošajām literārās valodas normām, ievērojot šā panta otrās daļas noteikumus.

(2) Personas pasē vai dzimšanas apliecībā papildus personas vārdam un uzvārdam, kas atveidots atbilstoši spēkā esošajām latviešu valodas normām, norādāma šīs personas dzimtas uzvārda vēsturiskā forma vai citas valodas personvārda oriģinālforma latīņalfabētiskajā transliterācijā, ja persona vai nepilngadīgas personas vecāki to vēlas un var to apliecināt dokumentāri.

(3) Vārdu un uzvārdu rakstību un identifikāciju, kā arī citu valodu personvārdu rakstību un lietošanu latviešu valodā reglamentē Ministru kabineta noteikumi.

⁴ Turpat; otrā daļa.

⁵ Autors šajā sakarā atsauca uz 1994.gada 31.oktobrī Komitejas pieņemto viedokli lietā *Coeriel un Aurik pret Nīderlandi*; sūdzība Nr.453/1991, 10.2.rindkopa.

personvārds tika mainīts vienpusēji, bez viņa piekrišanas, lai tas atbilstu rakstībai latviešu valodā. Viņš to uzskata par patvaļīgu iejaukšanos viņa privātajā dzīvē. Papildus autors apgalvo, ka viņa personvārda rakstība, atbilstoši latviešu valodas gramatikas prasībām, „izskatās un skan dīvaini”, jo tā neatspoguļo ne ebreju, ne krievu, ne latviešu izcelsmes vārdu. Tā rezultātā autors ir saskāries ar dažādām problēmām ikdienas dzīvē, kā, piemēram, neizdevušās bankas transakcijas, aizkavēšanās lidostās, izejot imigrācijas kontroli, kā arī citas ikdienā sagādātas neērtības. Autors arī apgalvo, ka ierobežojums lietot savu personvārdu tā oriģinālajā formā ir ievērojami iespaidojis privātās attiecības, īpaši attiecībās ar viņa krievvalodīgo un ebreju kopienu.

3.2. Autors tālāk apgalvo, ka savas valodas un etniskās izcelsmes dēļ viņš atradās nelabvēlīgākā situācijā salīdzinot ar citiem Latvijas iedzīvotājiem. Pretēji viņam, latviski runājošajai kopienai piederošās personas (pamatā etniskie latvieši) var lietot savus vārdus bez jebkādam izmaiņām tajos. Viņš norāda, ka tādā veidā Dalībvalsts iejaukšanās viņa privātajā dzīvē ir diskriminējoša pamatojoties uz valodu un, netiešā veidā, uz viņa etnisko izcelsmi, un uzskatāma par Pakta 17.panta, kopsakarā ar Pakta 2.panta 1.punktu, pārkāpumu. Autors piebilst, ka iejaukšanās ir nesamērīga un nepamatota, jo tai nav nekāda sakara ar tās mērķi - nodrošināt, lai latvieši var lietot savu dzimto valodu. Līdz ar to šī iejaukšanās ir uzskatāma par patvaļīgu.

3.3. Attiecībā uz Pakta 26.pantu, autors norāda, ka šis pants garantē autonomas tiesības un aizliedz gan tiešu, gan netiešu diskrimināciju. Viņš atzīmē, ka Dalībvalsts pieņemtais normatīvais regulējums, kurš iesākumā liekas neitrāls, var tomēr būt diskriminējošs Pakta 26.panta izpratnē, ja tas nelabvēlīgi ietekmē zināmu personu kategoriju un vienlaikus nav balstīts uz objektīviem un pamatotiem kritērijiem⁶. Latviešu valoda ir aptuveni 58% Latvijas iedzīvotāju dzimtā valoda. Tāpēc ar likumu noteikti ierobežojumi, kuru mērķis ir pārveidot citas valodas personvārdus, lai tie atbilstu latviešu valodas gramatikas prasībām, negatīvi ietekmē ievērojamu ne-etnisko latviešu iedzīvotāju daļu, kuriem faktiski tiek liegtas tās pašas priekšrocības, kādas ir lielākajai daļai etnisko latviešu, tas ir, lietot pašiem savu vārdu un uzvārdu. Saskaņā ar autora teikto, šīs sekas nav samērīgas ar ierobežojuma mērķi, kurš pats par sevi ir apšaubāms.

3.4. Attiecībā uz Pakta 27.pantu, autors apstiprina, ka krievvalodīgā minoritāte ir pastāvējusi Latvijā gadsimtiem ilgi un tā sastāda aptuveni 37,5% iedzīvotāju. Viņš piebilst, ka krievu valoda ir 79% Latvijā dzīvojošo ebreju dzimtā valoda. Autors uzsver, ka personvārds, tai skaitā tā rakstība, veido būtisku etniskās, reliģiskās un lingvistiskās kopienas elementu, un ir cieši saistīts ar to identitāti. Viņš piebilst, ka tiesības lietot savu valodu savai minoritātei piederošo locekļu starpā, ir būtiska tiesība, kuru garantē Pakta 27.pants. Saskaņā ar autora teikto, Dalībvalsts amatpersonu atteikums atzīt viņa personvārda rakstību tā oriģinālajā formā ir uzskatāms par aizliegumu lietot viņa dzimto valodu saskarsmē ar citiem savas kopienas biedriem, gan krieviem, gan ebrejiem. Viņš piebilst, ka viņš saskaras ar zināma veida asimilācijas spiedienu, kurš nav savienojams ar 27.panta būtību un mērķi⁷.

⁶ Autors šajā sakarā atsaucas uz Vispārējo komentāru Nr.18 (diskriminācijas aizliegums) 12.rindkopu.

⁷ Autors šajā sakarā atsaucas uz Vispārējo komentāru Nr.23 (minoritāšu tiesības) 9.rindkopu un M.Nowaka Pakta komentāriem (1993.gads), 502.lpp.

Dalībvalsts viedoklis attiecībā uz pieņemamību

4.1. Savos 2008.gada 28.janvāra komentāros Dalībvalsts apstrīd sūdzības pieņemamību. Pirmkārt, tā uzskata, ka autors nav pilnībā izmantojis visas viņam nacionālajā līmenī pieejamās tiesību aizsardzības iespējas, kā to prasa Papildprotokola 2.pants un Komitejas reglamenta 90.(f) punkts. Autoram pastāvēja iespēja vērsties Satversmes tiesā. Dalībvalsts apgalvo, ka savā 2001.gada 21.janvāra spriedumā Satversmes tiesa vērtēja Valsts valodas likuma 19.panta, kā arī ar to saistīto Ministru kabineta noteikumu⁸, atbilstību Satversmei. Lai gan Satversmes tiesa atzina Valsts valodas likuma 19.panta atbilstību Satversmei, attiecīgie noteikumi tika atzīti par antikonstitucionāliem. Rezultātā, tie tika atcelti un tika pieņemts jauns regulējums⁹, kura atbilstība Satversmei nav tikusi apstrīdēta. Līdz ar to autors nav izsmēlis viņam pieejamos nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļus.

4.2. Dalībvalsts tāpat uzskata, ka autora sūdzība par Pakta 17.panta pārkāpumu ir noraidāma kā nepieņemama *ratione personae* saskaņā ar Papildprotokola 1. un 2.pantu, jo autors nav pamatoti pierādījis, ka ir cietis Pakta 17.panta pārkāpuma rezultātā. Dalībvalsts uzsver, ka pēc Satversmes tiesas 2001.gada 21.janvāra sprieduma tika veikta virkne pasākumu, piemēram, tika noteikts, ka pases turētāja personvārda oriģinālā vai vēsturiskā forma tiek ierakstīta pases 4.lappusē. Saskaņā ar Ministru kabineta noteikumu Nr.295 „Noteikumi par vārdu un uzvārdu rakstību un identifikāciju” (kas bija piemērojami laika posmā, kad autoram tika izdota pase) 10.punktu, latviešu valodā rakstītā personvārda forma bija juridiski identiska personvārda vēsturiskajai formai vai citas valodas personvārda oriģinālformai latīnalfabētiskajā transkripcijā. Šis pats princips ir ticis saglabāts Ministru kabineta noteikumu Nr.114 „Noteikumi par personvārdu rakstību un lietošanu latviešu valodā, kā arī to identifikāciju” 145. un 146.punktā. Dalībvalsts apgalvo, ka autora personvārda atveide pasē latviešu valodā nav radījusi viņam kaitējumu. Autors nav spējis pierādīt, ka Latvijas amatpersonas ir ignorējušas vai apšaubījušas viņa personvārda oriģinālo formu, vai kādas neērtības viņam radušās tā rezultātā. Neērtības, ar kurām autors ir saskāries ceļojot, ir attiecināmas uz citām valstīm, tomēr tas nav par pamatu, lai iestātos Dalībvalsts atbildība. Sekojoši, nav pamata atzīt, ka Latvijas amatpersonas ir pārkāpušas autora Pakta 17.pantā garantētās tiesības uz privāto dzīvi.

4.3. Tāpat Dalībvalsts uzskata, ka autors nav pietiekami pierādījis savas sūdzības par Pakta 26.panta pārkāpumu pieņemamību *ratione personae*. Viņš nav pierādījis Dalībvalsts vainu, kā rezultātā viņam tikusi liegta šajā Pakta pantā garantēto tiesību izmantošana. Prasība atveidot personvārdus atbilstoši latviešu valodas gramatikai ir attiecināma tikai uz oficiālajiem dokumentiem. Autors var brīvi lietot savu personvārdu tā oriģinālajā formā gan privātajā dzīvē, gan profesionālajā darbībā, gan arī saskarsmē ar saviem ģimenes locekļiem un kopienas biedriem. Līdz ar to Dalībvalsts uzskata, ka autora sūdzība ir nepieņemama saskaņā ar Papildprotokola 2.pantu. Papildus Dalībvalsts apgalvo, ka autora sūdzība ir acīmredzami nepamatota.

⁸ Ministru kabineta noteikumi Nr.295 „Noteikumi par vārdu un uzvārdu rakstību un identifikāciju”; Ministru kabineta noteikumi Nr.310 „Noteikumi par Latvijas pilsoņu pasēm” un ar Iekšlietu ministrijas Pilsonības un imigrācijas departamenta direktora pavēli nr.52 apstiprinātā instrukcija „Par “Nolikuma par Latvijas Republikas pilsoņu pasēm” piemērošanas kārtību”.

⁹ Ministru kabineta noteikumi Nr.114 „Noteikumi par personvārdu rakstību un lietošanu latviešu valodā, kā arī to identifikāciju”; „Personu apliecinošu dokumentu likums” un Ministru kabineta noteikumi Nr.378 „Noteikumi par pilsoņu personas apliecībām, nepilsoņu personas apliecībām, pilsoņu pasēm, nepilsoņu pasēm un bezvalstnieku ceļošanas dokumentiem” (kurš noteica, ka personvārdu oriģinālā forma tiek ierakstīta pases 4.lappusē).

4.4. Attiecībā uz Pakta 2.panta 1.punktu Dalībvalsts norāda, ka uz šī panta pārkāpumu nav iespējams atsaukties tiešā un izolētā veidā. Tā kā autors nav pierādījis, ka viņš ir cietis Pakta 17.panta pārkāpuma rezultātā, viņš nevar izolēti atsaukties uz Pakta 2.panta 1.punkta pārkāpumu.

4.5. Attiecībā uz autora sūdzības par Pakta 26.panta pārkāpumu pieņemamību, Dalībvalsts norāda, ka viņš nav spējis pamatot, ka saskāries ar diskriminējošu attieksmi savas valodas un etniskās izcelsmes dēļ. Normatīvie akti, kas nosaka personvārdu atveidi Latvijā, ir vienlīdz attiecināmi uz visiem pasē reģistrējamajiem personvārdiem.

Dalībvalsts viedoklis attiecībā uz autora sūdzību būtību

5.1. Savos 2008.gada 27.maija komentāros attiecībā uz autora sūdzību būtību, Dalībvalsts apgalvo, ka šajā lietā nav noticis Pakta 17.panta atsevišķi, vai kopsakarā ar Pakta 2.panta 1.punktu, pārkāpums. Autora personvārds netika izmainīts, bet gan atveidots, piemērojot attiecīgos normatīvos aktus par citvalodu personvārdu rakstību. Tā kā Pakta 17.pantā trūkst tiešas atsauces uz tiesībām uz vārdu, tas to neaizsargā; pie tam ne Vispārējais komentārs Nr.16, ne Komitejas līdzšinējā praksē nav pietiekami skaidrā veidā definēts tiesību uz privāto dzīvi apjoms. Līdz ar to nav pamata apgalvot, ka tiesības uz privāto dzīvi ietver arī personvārdu grafisko atveidi, kas tiek veikta, lai panāktu atbilstību latviešu valodas īpatnībām. Tāpēc nav pamata apgalvot, ka autora personvārda atveides rezultātā tiek pārkāptas viņa Pakta 17.pantā garantētās tiesības. Gadījumā, ja Komiteja nepiekrīt augstāk minētajam apgalvojumam, Dalībvalsts papildus norāda, ka tiesības uz privāto dzīvi nav absolūtas un iesniedzēja tiesību ierobežojumam ir leģitīms mērķis – nodrošināt latviešu valodas, kā vienotas sistēmas, pareizu funkcionēšanu, kas ir sociāla nepieciešamība. Dalībvalsts īpaši uzsver, ka ierobežojums ir samērīgs ar tā mērķi, noteikts ar likumu un kā tāds uzskatāms par likumīgu un pamatotu.

5.2. Attiecībā uz Pakta 2.panta 1.punktu, Dalībvalsts apgalvo, ka autors nav spējis pamatot diskriminējošu attieksmi savas valodas un etniskās izcelsmes dēļ. Tā norāda, ka izturēšanās pret iesniedzēju ir tāda pati kā pret pārējiem etniskiem latviešiem, kuru vārdiem arī tiek pievienotas lokāmās galotnes, atkarībā no dzimtes.

5.3. Arī attiecībā uz Pakta 26.pantu Dalībvalsts norāda līdzīgi, proti, ka prasības par personvārdu atveidi oficiālajos dokumentos tiek vienlīdzīgā veidā attiecinātas uz visiem personvārdiem, neatkarīgi no valodas vai to etniskās izcelsmes¹⁰. Rezultātā Dalībvalsts apgalvo, ka autora sūdzība par Pakta 26.panta pārkāpumu ir acīmredzami nepamatota.

5.4. Komentējot iespējamo Pakta 27.panta pārkāpumu, Dalībvalsts atkārtoti norāda, ka Valsts valodas likuma 19.pants nosaka personvārdu atveidi oficiālajos dokumentos. Tomēr tas nekādā veidā nav attiecināms uz personvārda lietošanu tā oriģinālajā vai vēsturiskajā formā privātajās attiecībās, tai skaitā, savas etniskās kopienas ietvaros. Autors nav spējis pierādīt, ka viņam tikušas liegtas tiesības lietot savu vārdu tā oriģinālajā formā ebreju vai krievvalodīgās kopienas ietvaros. Tāpat

¹⁰ Šajā sakarā Dalībvalsts atsauca uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas (Tiesa) praksi, it īpaši lietā *Kuharec pret Latviju* (iesniegums nr.71557/01), kur Tiesa norādīja, ka lokāmās vīriešu un sieviešu dzimtes galotnes tiek pievienotas visiem personvārdiem vienādi, neatkarīgi no tā, vai tie ir latviešu vai kādas citas valodas izcelsmes. Tā rezultātā Tiesa atzina, ka apstrīdētā attieksme nav uzskatāma par diskriminējošu.

autors nav minējis nevienu institūciju vai personu, kas viņam būtu šādā veidā ierobežojusi. Tieši pretēji, Dalībvalsts atzīmē, ka autors brīvi lietoja savu vārdu tā oriģinālajā formā interneta vietnēs, publikācijās un pētījumos. Sekojoši tā secina, ka autora sūdzība par Pakta 27.panta pārkāpumu ir acīmredzami nepamatota vai arī, ka šajā lietā nav noticis Pakta 27.panta pārkāpums.

Autora komentāri par Dalībvalsts viedokli

6.1. 2009.gada 18.februārī autors iesniedza savus atbildes komentārus gan attiecībā uz Dalībvalsts apsvērumiem par viņa sūdzību pieņemamību, gan attiecībā uz to būtību. Attiecībā uz nacionālo tiesību aizsardzības līdzekļu neizsmelšanu autors apgalvo, ka Satversmes tiesas 2001.gada 21.decembra sprieduma kontekstā viņam nebija pieejami tiesību aizsardzības līdzekļi, kas būtu spējīgi nodrošināt zināmas izredzes uz panākumiem¹¹. Viņš uzsver, ka Satversmes tiesa savā spriedumā faktiski ir apstiprinājusi personvārdu „latviskošanas” politikas konstitucionalitāti un, lai gan norma, kura noteica pases turētāja personvārda oriģinālās formas atrašanās vietu, tika atcelta, praksē tas nozīmē, ka personvārda vēsturiskā/oriģinālā forma tagad var tikt ierakstīta pases 4.lappusē. Autors uzsver, ka Satversmes tiesas spriedumi ir juridiski saistoši un, ja viņš būtu vērsies ar pieteikumu pirmās instances tiesā, apstrīdot Valsts valodas likuma 19.panta atbilstību Satversmei, kuru jau pirms tam bija vērtējusi Satversmes tiesa, viņa pieteikums būtu noraidīts kā nepieņemams. To papildus apstiprina fakts, ka visu viņa ierosināto tiesvedību ietvaros tiesas vispusīgi atsaucās uz augstāk minēto Satversmes tiesas spriedumu.

6.2. Autors atkārtoti norāda, ka ierobežojums attiecībā uz viņa personvārda rakstību ir patvaļīgs un pretrunā Pakta 17.pantam, kā arī, ka personvārds, tai skaitā, tā rakstība, ir būtiska personas identitātes sastāvdaļa. Lokāmo vīriešu dzimtes galotņu pievienošana viņa vārdam un uzvārdam ir uzskatāma par viņa vārda grozīšanu, ne tikai attiecībā uz tā rakstību, bet arī izrunu. Valsts valodas likuma 19.panta otrajā daļā paredzētais izņēmums, saskaņā ar kuru personvārda oriģinālā forma var tikt ierakstīta pasē un dzimšanas apliecībā, attiecas tikai uz šiem diviem dokumentiem. Pie tam, trūkst norādes, ka personvārda vēsturiskajai formai ir identisks juridiskais spēks ar tā rakstību personu apliecinošos dokumentos saskaņā ar likumu. Autors apstrīd faktu, ka viņš var brīvi lietot savu personvārdu tā oriģinālajā formā privātajās attiecībās, piemēram, veicot transakcijas bankā un sniedz piemērus, kur neskatoties uz viņa lūgumu, viņam vajadzēja lietot savu personvārdu tā oficiālajā formā, lai varētu atjaunot kredītkarti un autovadītāja apliecību. Atsaucoties uz Komitejas lēmumu *Coeriel* lietā¹², autors apgalvo, ka ja Pakta 17.pants aizsargā tiesības mainīt savu vārdu, tas vēl jo vairāk aizsargā tiesības atjaunot piespiedu kārtā grozītus vārdus. Noslēgumā autors lūdz Komiteju atzīt, ka Dalībvalsts šajā lietā ir pārkāpusi Pakta 17.pantu. Ņemot vērā, ka valodas politika ietekmē tikai nelatviski runājošo minoritāti, kura sastāda ievērojamu Dalībvalsts iedzīvotāju daļu, autors arī atkārtoti uzsver, ka Dalībvalsts ir pārkāpusi Pakta 17.pantu kopsakarā ar Pakta 2.panta 1.punktu¹³.

6.3. Attiecībā uz Pakta 26.pantu, autors no jauna apstiprina, ka Valsts valodas likumā noteiktais regulējums faktiskā veidā diskriminē etniskās un lingvistiskās minoritātes

¹¹ Autors atsaucas uz 1994.gada 21.oktobra lēmuma par pieņemamību lietā *Patiño pret Panamu* 5.2.rindkopu; sūdzība Nr.437/1990.

¹² Skatīt 6.atsauci.

¹³ Autors arī atsaucas uz Komitejas noslēguma secinājumu (CCPR/CO/79/LVA) 19.rindkopu (2003.gads), kur Komiteja izteica bažas par valodas politikas ietekmi uz minoritātēm, tai skaitā, ievērojamo krievvalodīgo minoritāti.

Latvijā, kurām ir liegtas tiesības lietot savu personvārdu atbilstoši viņu valodu tradīcijām, priekšrocība, kura tiek garantēta un kuru izmanto etniskie latvieši. Autors no jauna apstiprina, ka šāds ierobežojums ir nesamērīgs ar tā mērķi. Noslēgumā viņš atkārtoti, ka Dalībvalsts šajā sakarā ir pārkāpusi Pakta 26.pantu.

6.4. Attiecībā uz Pakta 27.pantu, autors vēlreiz apstiprina, ka aizlieguma lietot savu personvārdu ikdienas dzīvē, profesionālajā darbībā un saskarsmē ar savas kopienas biedriem rezultātā ir tikušas pārkāptas viņa Pakta 27.pantā garantētās tiesības.

Sūdzības izskatīšana Komitejā

Komitejas apsvērumi par sūdzības pieņemamību

7.1. Pirms izskatīt kādu no sūdzībā minētajām prasībām, Cilvēktiesību komitejai, kā to prasa tās reglamenta 93.punkts, ir jāizlemj, vai šī sūdzība ir pieņemama saskaņā ar Pakta Papildprotokolu.

7.2. Atbilstoši Papildprotokola 5.panta 2.punkta a).apakšpunktam, Komiteja ir pārliecinājusies, ka tāda paša rakstura sūdzība netiek izskatīta cita starptautiskā tiesību aizsardzības mehānisma ietvaros.

7.3. Attiecībā uz Papildprotokola 5.panta 2.punkta b).apakšpunktā noteikto prasību un Dalībvalsts argumentu, ka autors nav izsmēlis viņa rīcībā esošos tiesību aizsardzības līdzekļus, Komiteja atzīmē, ka autors neveiksmīgi mēģināja panākt viņa personvārda atveidi oficiālajos dokumentos tā oriģinālajā formā, kāda tā ir krievu un ebreju valodās, proti, kā „Leonid Raihman”, nevis pašreiz oficiālajos personu apliecinošajos dokumentos lietotajai latviskajai formai. Autors vērsās Valsts valodas centrā, Administratīvajā rajona tiesā, Administratīvajā apgabaltiesā un, visbeidzot, Augstākajā tiesā, kura atstāja spēkā Administratīvās apgabaltiesas spriedumu attiecībā uz lokāmās galotnes „s” pievienošanu autora uzvārdam. Komiteja ņem vērā arī Satversmes tiesas 2001.gada 21.decembra spriedumu, ar kuru tika atzīta Valsts valodas likuma 19.panta, kura pirmā daļa nosaka, ka personvārdus atveido saskaņā ar latviešu valodas tradīcijām un raksta atbilstoši spēkā esošajām literārās valodas normām, konstitucionalitāte. Komiteja atzīmē, ka augstāk minētais spriedums kalpoja kā saistošs precedents visos turpmākajos spriedumos, kas attiecās uz autora personvārda rakstību. Komiteja atgādina, ka ir jāizsmēļ tikai tie tiesību aizsardzības līdzekļi, kas ir gan pieejami, gan efektīvi. Šajā lietā autora sūdzība vistiešākā veidā attiecas uz to pašu jautājumu, kuru savā 2001.gada 21.decembra spriedumā bija vērtējusi Satversmes tiesa. Līdz ar to ir pamats pieņemt, ka, ja autors būtu vērsies ar konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesā, tā ļoti iespējams tiktu noraidīta. Pastāvot šādiem apstākļiem Komiteja uzskata, ka Papildprotokola 5.panta 2.punkta b).apakšpunkts neierobežo Komiteju pieņemt šo sūdzību izskatīšanai pēc būtības.

7.4. Attiecībā uz Dalībvalsts apgalvojumu, ka atbilstoši Papildprotokola 1.panta prasībām autors nav spējis pamatoti pierādīt „cietušā” statusa pastāvēšanu saistībā ar iespējamiem Pakta 17. un 27.panta pārkāpumiem, Komiteja atgādina, ka Papildprotokola 1.panta izpratnē persona ir uzskatāma par cietušo tikai tad, ja viņa vai viņas tiesības patiešām ir tikušas pārkāptas. Tāpat persona nevar abstraktā vai teorētiskā veidā apgalvot, ka pastāvošais tiesiskais regulējums vai prakse ir pretrunā

Paktā garantētajām tiesībām¹⁴. Komiteja secina, ka šajā lietā autors ir pierādījis pamatotas sūdzības pastāvēšanu, proti, viņš ir pietiekami pamatojis, ka pastāvošā valsts valodas likumdošana un politika ir tiešā veidā skārusas viņa Pakta 17.pantā, 2.panta 1.punktā saistībā ar 17.pantu, 26.pantā, kā arī 27.pantā garantētās tiesības. Tādēļ Komiteja turpina sūdzības izskatīšanu pēc būtības.

Izskatīšana pēc būtības

8.1. Cilvēktiesību komiteja ir izskatījusi šo sūdzību, ņemot vērā pušu sniegto rakstisko informāciju, kā to nosaka Papildprotokola 5.panta 1.punkts.

8.2. Attiecībā uz iespējamo Pakta 17.panta pārkāpumu, Komiteja ir ņēmusi vērā autora apgalvojumu, ka ar likumu noteiktā prasība par viņa personvārda rakstību oficiālajos personu apliecinošajos dokumentos latviešu valodā pēc tam, kad 40 gadu garumā viņš bez pārtraukuma bija lietojis savu personvārdu tā oriģinālajā formā, ir novedusi pie virknes ierobežojumu viņa ikdienas dzīvē, kā arī radījusi zaudējuma un patvaļas sajūtu, ņemot vērā autora apgalvojumu par viņa vārda un uzvārda dīvaino izskatu un skanējumu tā latviskajā formā. Komiteja atgādina, ka ar privāto dzīvi saprot to personas dzīves sfēru, kurā tā var brīvi izpaust savu identitāti, vai nu kontaktējoties ar citām personām vai vienatnē. Komiteja tālāk uzsver, ka personas uzvārds veido būtisku personas identitātes sastāvdaļu un ka aizsardzība pret patvaļīgu vai nelikumīgu iejaukšanos personas privātajā dzīvē aizsargā arī no patvaļīgas vai nelikumīgas iejaukšanās personas tiesībās izvēlēties un mainīt savu vārdu¹⁵. Šajā lietā autora vārds tika izmainīts, lai atbilstu latviešu valodas gramatikas likumiem, piemērojot Valsts valodas likuma 19.pantu, kā arī no tā izrietošos noteikumus. Līdz ar to apstrīdētais ierobežojums nav uzskatāms par nelikumīgu. Sekojoši, atliek izvērtēt, vai tas nav uzskatāms par patvaļīgu.

8.3. Komiteja atgādina, ka saskaņā ar Vispārējo komentāru attiecībā uz tiesībām uz privāto dzīvi¹⁶, par „patvaļīgu iejaukšanos” var atzīt arī tādu iejaukšanos, kas tikusi noteikta ar likumu. Komiteja atzīmē, ka Valsts valodas likuma 19.pants nosaka vispārēju un ļoti plašu principu, ka visiem personvārdiem jāatbilst latviešu valodai un tie ir rakstāmi saskaņā ar latviešu valodas likumiem. Nekāds izņēmums netiek paredzēts attiecībā uz citas etniskā izcelsmes personvārdiem. Komiteja atgādina, ka jēdziena „patvaļīgs” ieviešanas mērķis ir nodrošināt, ka pat ar likumu noteiktam ierobežojumam jābūt saskaņā ar Pakta noteikumiem, mērķi un uzdevumiem un, jebkurā gadījumā, jābūt attiecīgajos apstākļos samērīgam¹⁷. Komiteja ņēma vērā Dalībvalsts izvirzīto ierobežojuma mērķi - latviešu valodas un tās pareizas, kā vienotas sistēmas, funkcionēšanas aizsardzība, tai skaitā, nodrošinot vienotu latviešu valodas gramatikas sistēmas integritāti. Komiteja tālāk ņēma vērā tās grūtības, ar kurām latviešu valoda saskārās Padomju režīma laikā un uzskata, ka ierobežojuma mērķis ir leģitīms. Tomēr Komiteja uzskata, ka apstrīdētais ierobežojums radīja autoram būtiskas neērtības, kuras nav uzskatāmas par pamatotām, jo nav samērīgas ar tā mērķi. Lai gan vislabāk pati Dalībvalsts spēj izvērtēt, kāda likumdošanas politika ir

¹⁴ Skatīt 1990.gada 25.jūlija pieņemamības lēmuma lietā *E.P. un citi pret Kolumbiju*, sūdzība Nr.318/1988, 8.2.rindkopu; 1981.gada 9.aprīļa viedokļa lietā *Aumeeruddy-Cziffra un 19 citas Maurīcijas sievietes pret Maurīciju*, sūdzība Nr.35/1978, 9.2.rindkopu; 2008.gada 30.oktobra pieņemamības lēmuma lietā *Goyet pret Franciju*, sūdzība Nr.1746/2008, 6.3.rindkopu.

¹⁵ Skatīt 1994.gada 31.oktobra viedokļa lietā *Coeriel un Aurik pret Nīderlandi*, sūdzība Nr.453/1991, 10.2.rindkopa, kā arī 6.atsauci augstāk.

¹⁶ Vispārējā komentāra Nr.16 (1988.gads) 4.rindkopa.

¹⁷ Skatīt 1997.gada 3.aprīļa viedokļa lietā *Canepa pret Kanādu*, sūdzība Nr.558/1993, 11.4. rindkopu.

nepieciešama oficiālās valsts valodas aizsardzībai un veicināšanai, Komiteja uzskata, ka piespiedu lokāmās galotnes pievienošana uzvārdam, kurš tā oriģinālformā ir ticis lietots dekādēm ilgi, tādā veidā izmainot tā izrunu, ir uzspiests līdzeklis, kurš nav samērīgs ar mērķi - oficiālās valsts valodas aizsardzība. Atsaucoties uz tās iepriekšējiem secinājumiem, ar kuriem tika atzīts, ka Pakta 17.pants aizsargā personas tiesības brīvi izvēlēties un mainīt savu vārdu, Komiteja uzskata, ka tas vēl jo vairāk aizsargā personu no Dalībvalsts īstenotas pasīvas vārda maiņas. Sekojoši Komiteja uzskata, ka Dalībvalsts vienpusēja autora personvārda grozīšana oficiālajos personu apliecinošajos dokumentos ir nesamērīga un tādējādi uzskatāma par patvaļīgu iejaukšanos viņa privātajā dzīvē, pārkāpjot Pakta 17.pantu.

8.4. Konstatējot Pakta 17.panta pārkāpumu attiecībā uz Dalībvalsts īstenoto autora personvārda vienpusēju grozīšanu, Komiteja uzskata, ka tai nav pamata vērtēt, vai to pašu faktu rezultātā ir ticis pārkāpts Pakta 26., 27. pants vai 2.panta 1.punkts saistībā ar Pakta 17.pantu.

9. Cilvēktiesību komiteja, kura savu darbību īsteno saskaņā ar Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām Papildprotokola 5.panta 4.punktu, uzskata, ka šīs lietas faktu rezultātā ir noticis Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 17.panta pārkāpums.

10. Saskaņā ar Pakta 2.pantu, Dalībvalstij ir pienākums nodrošināt autoram atbilstošu atlīdzinājumu un veikt nepieciešamos pasākumus, lai nepieļautu līdzīgus pārkāpumus nākotnē, tai skaitā veicot izmaiņas attiecīgajos tiesību aktos.

11. Ņemot vērā, ka, pievienojoties Papildprotokolam, Dalībvalsts ir atzinusi Komitejas kompetenci noteikt, vai ir noticis Pakta pārkāpums, un, saskaņā ar Pakta 2.pantu, Dalībvalsts ir apņēmusies nodrošināt visām personām tās teritorijā vai tās jurisdikcijā Pakta paredzētās tiesības, kā arī nodrošināt efektīvu un atbilstošu atlīdzinājumu pārkāpuma konstatēšanas gadījumā, Komiteja 180 dienu laikā vēlas saņemt no Dalībvalsts informāciju par veiktajiem pasākumiem šī Komitejas Viedokļa īstenošanai. Papildus tam, Komiteja lūdz Dalībvalsti publicēt Komitejas Viedokli.

[Pieņemts angļu, franču un spāņu valodās; teksts angļu valodā ir uzskatāms par oriģinālo versiju. Vēlāk tiks sagatavots arī arābu, ķīniešu un krievu valodās, iekļaujot Komitejas ikgadējā ziņojumā Ģenerālajai Asamblejai]